Čitanje u središtu neformalnog obrazovanja

Maljcov, Irina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:535372

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

IRINA MALJCOV

ČITANJE U SREDIŠTU NEFORMALNOG OBRAZOVANJA

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. FORMALNO I NEFORMALNO OBRAZOVANJE 2
2.1. CJELOŽIVOTNO UČENJE 6
3. ČITANJE I ČITALAČKA PISMENOST 8
4. SUVREMENO RAZUMIJEVANJE ČITANJA 13
4.1. UČENJE ČITANJA I PRIPOVIJEDANJA 13
4.2. MOTIVACIJA ZA ČITANJE 17
4.3. LEKTIRA KAO (DE)MOTIVATOR 18
5. ZAŠTO POTICATI ČITANJE – MEĐUNARODNA ISTRAŽIVANJA 21
5.1. PISA 2015 ISTRAŽIVANJE 22
5.2. PIRLS 2011 24
6. NACIONALNI PROJEKTI POTICANJA ČITANJA 26
6.1. NACIONALNI KVIZ ZA POTICANJE ČITANJA 26
6.2. NOĆ KNJIGE 27
6.3. ČITAJ MI 27
6.4. ČITAMO MI, U OBITELJI SVI 28
7. POTICANJE ČITANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI IVANA MEŠTROVIĆA 30
7.1. MAŠTAJMO ČITAJUĆI 31
7.2. PRIČE U SUMRAK 31
7.3. DEKICA ZA SNOVE 32
8. ZAKLJUČAK 33

SAŽETAK

Od sredine 20. stoljeća svjedočimo brojnim društvenim promjenama koje se događaju intenzivnije i brže nego ikada prije. Obrazovanje je jedan od temeljnih stupova na kojima počiva svaka društvena zajednica, a znanje danas postaje najvažniji društveni resurs. Kontinuitet, kvaliteta i raznolikost sadržaja vode do pojedinca spremnog na suočavanje sa svakodnevnim izazovima koje društvo stavlja pred njega te na cjeloživotno učenje. Stjecanje znanja i vještina ne prestaje (i ne bi smjelo prestati) završetkom (formalnoga) školovanja. Formalno obrazovanje samo je prva stepenica, ono postavlja temelje za neformalne oblike obrazovanja i cjeloživotno učenje. Učenje čitanja, pisanja i računanja provodi se u osnovnoj školi i time formalno obrazovanje osigurava visok postotak pismenosti u društvu. U ovome radu razmatra se važnost razvoja vještine čitanja i čitalačke pismenosti kao osnove za uključivanje u neformalne oblike obrazovanja i cjeloživotno učenje. Čitanje omogućuje učenje u najširem smislu, a bez čitalačke pismenosti, kritičkoga promišljanja i razumijevanja pročitanoga nema niti razvoja ostalih vrsta pismenosti i vještina. Međunarodna istraživanja (PISA i PIRLS) pokazuju ispodprosječne rezultate hrvatskih učenika u čitalačkoj pismenosti, ali i logičkom razmišljanju i rješavanju problema. Stoga su razvoj čitalačke pismenosti i projekti poticanja čitanja na nacionalnoj, lokalnoj i školskoj razini od iznimne važnosti za razvoj kompetencija pojedinca koji zrelo i odgovorno sudjeluje u društvenome životu zajednice.

Ključni pojmovi: neformalno obrazovanje, cjeloživotno učenje, čitanje, čitalačka pismenost, poticanje čitanja

SUMMARY

From mid-20th century on, we have witnessed numerous changes in the society that are now happening faster and more intense than ever. Education is one of the pillars on which every community rests upon, and knowledge has become the most important social resource. Continuity, quality, and variety of content help shape an individual who is prepared to face daily challenges society confronts them with, and is willing to commit to lifelong learning. Acquiring knowledge and skills does not (and should not) end with the end of (formal) education. Formal education is just the first step, it only lays the groundwork for non-formal forms of education and lifelong learning. Learning how to read, write, and compute is implemented in elementary school, by means of which formal education provides for the high literacy rates in society. This paper examines the importance of developing reading skills and reading literacy as the bases of participation in non-formal forms of education and lifelong learning. Reading makes learning in the broadest sense possible, and without reading literacy, critical thinking, and comprehension there is no development of other forms of literacy and skills. International research (PISA and PIRLS) shows Croatian students to be below average in reading literacy, as well as in logical thinking and problem-solving. This is why the development of reading literacy and projects that encourage reading on a national, local, and school level is of the utmost importance for the development of individuals' competence and their mature and responsible participation in the social life of their community.

Keywords: non-formal education, lifelong learning, reading, reading literacy, encouraging reading

1. UVOD

Promjene u društvu, gospodarstvu i kulturi danas se događaju brže nego ikada prije. Prilagođavanje tim promjenama zahtijeva od svakoga društva i prilagodbu, tj. promjenu načina učenja i poučavanja. Kako danas učimo i je li dovoljno završiti školu ili fakultet kako bi se smatrali obrazovanima, kompetentnima i spremnima za tržište rada i nove izazove pred nama?

Obrazovanje je u Hrvatskoj posljednjih nekoliko godina (od najave pokretanja cjelovite kurikularne reforme) dobilo na važnosti. Postalo je društvena tema, od strateškoga interesa za sve građane svjesne potrebe za promjenom, za reformom. Ali kojom i kakvom? Često u javnom prostoru možemo čuti kako je „škola zastarjela“, kako se uči i radi kao i prije 30 i više godina i kako se „nepotrebne činjenice“ podučavaju istim metodama već desetljećima. Ono što se učestalo ističe je kako učenike ne pripremamo za tržište rada. Većina poslova koje će oni raditi danas još niti ne postoji. Upravo je zato izuzetno važno podučavati učenike prvenstveno raznim **vještinama** koje će ih pripremiti za ono što slijedi nakon formalnoga završetka školovanja.

Školske godine 2018./2019. u 74 hrvatske škole provodio se eksperimentalni program reforme pod nazivom *„Škola za život“* u kojem se kao glavni cilj navodi postavljanje učinkovitoga sustava odgoja i obrazovanja koji odgovara zahtjevima modernoga društva. Naglasak je stavljen prije svega na digitalizaciju i digitalnu pismenost, a zatim i na informacijsku, medijsku, multikulturalnu, financijsku pismenost, kritičko mišljenje... – sve što je učenicima potrebno da budu uspješni članovi društva. Međutim, tijekom provedbe eksperimentalnoga programa u odgojno-obrazovnim krugovima percepcija je da se izgubio fokus i da se reforma svela na lakše školske torbe, tablete i digitalne sadržaje, zanemarujući pritom velikim dijelom sve ostalo. Nitko ne osporava da je digitalizacija važna i potrebna (i neizbježna), ali vještine koje je u učenika nužno razvijati kako bi napredovali i stjecali znanje cijeloga života te kritički promišljali, ne polaze od digitalnih sadržaja. One kreću od početnoga čitanja i pisanja kao osnove pismenosti. Čitanje je jedna od najvažnijih aktivnosti svakoga čovjeka, a razvoj čitalačke vještine ključan je za razvoj svih ostalih oblika pismenosti. I upravo tu nailazimo na problem.

Vrijeme u kojem živimo zahtjevno je i izazovno. Okruženi smo novim medijima koji nas salijeću gomilom informacija u kratkom vremenskom roku i u usporedbi s tim, čitanje djeluje

statično i dosadno. Mediji su sastavni dio naše svakodnevice. Ne možemo ih (i ne bismo trebali) izbjegavati, ali je iznimno važno na koji se način njima koristimo. Djeca odrastaju u promjenjivom, ubrzanom svijetu u kojem se informacije, želje, stavovi... prenose u 160 znakova, slikom koja nestaje u roku desetak sekundi ili različitim emotikonima. Međusobnu komunikaciju sve češće svode na slike i kratice. Svake godine pri upisu učenika u prvi razred osnovne škole zamjećujemo kako je sve veći broj onih koji nemaju usvojenu analizu i sintezu i ne mogu održavati koncentraciju i pažnju dulje od desetak minuta. Učitelji se žale kako djeca imaju poteškoća s grafomotorikom, nepravilno drže olovku, ne znaju pisati i izražavati se, ne čitaju s razumijevanjem, ne znaju voditi argumentirane rasprave ili kritički promišljati o nekom sadržaju. Ostaju iznenađeni kada primijete da neki zadatak koji su učenici dvije-tri generacije prije bez problema rješavali, sadašnji učenici ne razumiju i nikako ne uspijevaju riješiti. Posebno je zabrinjavajuća sve raširenija pojava funkcionalne nepismenosti – opadanja sposobnosti tečnog čitanja i razumijevanja pročitanoga.

U ovome radu bit će riječi upravo o važnosti čitanja – zašto je čitanje i poticanje čitanja u školi (i izvan nje) važno, kako promicati knjigu i čitanje, kako motivirati učenike i zašto je upravo čitanje najvažnija vještina suvremenoga čovjeka. U vremenu za koje pripremamo svoje učenike neće biti važna samo formalna razina obrazovanja već upravo kompetencije i vještine koje će stjecati i nadograđivati neformalnim obrazovanjem i učenjem. Prikazat ćemo zašto su **čitanje i čitalačka pismenost temelj neformalnoga i cjeloživotnoga učenja i obrazovanja** i na koji se način promovira i potiče čitanje na nacionalnoj razini i u Osnovnoj školi Ivana Meštrovića u Zagrebu.

2. FORMALNO I NEFORMALNO OBRAZOVANJE

Za razvoj modernih društava važniji je kapital stvaralačkoga ljudskog znanja od kapitala prirodnih dobara i rutinskoga rada. Stoga se u takvim društvima znatno povećavaju ulaganja u znanje. Poželjno je da pojedinci neprestano uče.[1]

[1] Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije / [za nakladnika Vedran Mornar]. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2015., str. 19.
URL: http://www.novebojeznanja.hr/UserDocsImages/datoteke/KB_web.pdf

Kontinuitet, kvaliteta i raznolikost sadržaja vode do pojedinca spremnog za suočavanje sa svakodnevnim izazovima koje društvo stavlja pred njega. Znanje postaje najvažniji resurs. Stjecanje znanja i vještina ne prestaje (i ne bi smjelo prestati) završetkom školovanja.

Obrazovanje je jedan od temeljnih stupova na kojima počiva svaka društvena zajednica. Možemo reći kako bez obrazovanja nema ni društvenoga napretka. Postoje razni vidovi obrazovanja, a najčešće se razvrstavaju u dvije osnovne grupe. To su formalno (obvezno) obrazovanje i neformalno (neobvezno, dobrovoljno) obrazovanje.[2]

U literaturi (posebice engleskoga govornog područja) često nailazimo na pojmove formalno i neformalno obrazovanje (*formal and non-formal education*), ali i formalno i neformalno učenje (*formal and non-formal learning*) kao sastavni dio formalnog/neformalnog obrazovanja te treći oblik – informalno učenje (*informal learning*). Za potrebe ovoga rada, fokusirat ćemo se na formalno i neformalno obrazovanje/učenje. Informalno (spontano, neplanirano) učenje događa se u svakodnevnim situacijama (druženje s prijateljima, obitelji i sl.) i iako je važno za cjelokupan razvoj ličnosti i cjeloživotno učenje, nije izravno povezano s temom ovoga rada.

Formalno obrazovanje (*formal education*) obrazovanje je koje se provodi u različitim obrazovnim institucijama prema odobrenim kurikulima i programima s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe. Formalnim obrazovanjem stječu se priznate diplome i kvalifikacije. Najčešće se provodi kao strukturalno, kronološki određeno redovno obrazovanje u osnovnim i srednjim školama te na sveučilištima. Osim navedenoga tipa obrazovanja, obuhvaća i formalno obrazovanje odraslih.[3]

U formalnome obrazovanju sadržaji su planirani i jasno strukturirani s točno određenom svrhom – ispuniti zadane, propisane ciljeve. Formalno obrazovanje obuhvaća procjene i evaluacije, ispitivanja i testiranja koja rezultiraju ocjenom i svjedodžbom ili diplomom.[4]

---

[2] Gambiroža, V., Penić, B. #SkillMe: *online* trening. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske, 2018., str. 5. URL: http://portalzamlade.info/images/skillme.pdf

[3] Pojmovnik. // Cjeloživotno učenje. URL: http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/pojmovnik/

[4] About nonformal learning. // YouTube (2013.) URL: https://www.youtube.com/watch?v=Iq0c43fUab4

Svi mi tijekom života prolazimo kroz neki vid formalnoga obrazovanja (pohađanje osnovne škole zakonska je obveza). Iz vlastitoga iskustva i iskaza sadašnjih učenika i njihovih roditelja uviđamo kako je u Hrvatskoj formalno obrazovanje dosta „rigidno", preopterećeno i zasićeno suvišnim sadržajima, orijentirano na brojčani (sumativni) uspjeh i često u neskladu s potrebama današnjega društva. Ipak, ono je prva stepenica na putu cjeloživotnoga obrazovanja i učenja. Npr. obvezno pohađanje osnovne škole na neki način osigurava visok postotak pismenosti u društvu, što je izuzetno važno, ali „pismenost podrazumijeva cjeloživotni proces" [5]. Stoga u današnje vrijeme ubrzanog tehnološkog i informacijskog rasta, formalno obrazovanje nije dovoljno. Brze promjene na tržištu rada, starenje stanovništva i sve izraženija globalna konkurencija ukazuju na potrebu korištenja svih dostupnih znanja i vještina – bez obzira na to gdje i kako ih je pojedinac stekao.[6] Zato se danas sve više i sve češće okrećemo neformalnome učenju i obrazovanju i nadograđujemo temelje postavljene formalnim obrazovanjem.

„Neformalno obrazovanje (*non-formal education*) tip je obrazovnoga procesa koji podrazumijeva izvaninstitucijske obrazovne aktivnosti kojima se stječu određena znanja i vještine, a sudjelovanje je u takvim aktivnostima dobrovoljno."[7] Neformalno obrazovanje može, poput formalnoga obrazovanja, biti planirano i organizirano, ali se odvija u različitim situacijama i okruženjima, fleksibilnije je od formalnoga obrazovanja i dostupno je svima.[8]

UNESCO-ova definicija neformalnoga obrazovanja[9] iz 1972. godine svodi pojam neformalnoga obrazovanja na „organiziranu edukativnu djelatnost van formalnoga sustava koja ima za svrhu zadovoljiti potrebe korisnika, ali i ciljeve učenja". Neformalno obrazovanje namijenjeno je najrazličitijim skupinama (od mladih do odraslih), a njime se proširuju i nadograđuju postojeća znanja i vještine stečene formalnim obrazovanjem.

Postoje različiti oblici neformalnoga obrazovanja (seminari, radionice, konferencije, predavanja, tečajevi i sl.). Možemo reći kako neformalnim obrazovanjem stječemo praktična

[5] Cvrković, J., Novoselac, K. Čitalačka pismenost: kompetencija za život. // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova. / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 159.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf
[6] Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije., str. 27.
[7] Gambiroža, V., Penić, B., str. 6.
[8] About nonformal learning.
[9] prema Gambiroža, V., Penić, B., str. 6.

znanja i vještine, ona koja su u skladu s našim interesima. Formalno i neformalno obrazovanje međusobno se nadopunjuju. Formalno obrazovanje pruža diplome i kvalifikacije, a neformalno obrazovanje povećava konkurentnost pojedinca na tržištu rada.[10]

Neformalno učenje može biti i grupno i individualno. Oblik neformalnoga učenja/obrazovanja je npr. uključivanje učenika u neku izvanškolsku ili izvannastavnu aktivnost (unutar školskoga sustava), ali i postizanje nekoga individualnog, osobnog cilja (npr. učenje sviranja nekog instrumenta pomoću instrukcija s YouTube-a). Da bi proces učenja bio uspješan i plodonosan, potrebno je kombinirati formalno i neformalno obrazovanje. Učenje novih znanja i vještina događa se kada je pojedincima sadržaj zanimljiv i izazovan, kada utječe na njih (npr. izaziva različite emocije) i kada donosi odgovore na neka njima bliska i zanimljiva pitanja.

Formalno obrazovanje usmjereno je na sadržaj i vrijednost usvajanja toga sadržaja dok je neformalno obrazovanje usmjereno na sam proces učenja. Učenje gubi svoj smisao ako mu je cilj određena ocjena i zaboravljanje sadržaja čim prođe ispit. Upravo je zato sve veći naglasak na neformalnome obrazovanju, posebno kada govorimo o razvoju mlade osobe.[11]

Neformalno obrazovanje omogućuje osobni rast i razvoj, u skladu s interesima i „jakim stranama“ pojedinca. Mladi su važan dio populacije za koje je poželjno (i nužno) da se usporedo s polaženjem redovnih oblika formalnoga odgoja i obrazovanja (rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje te visoko obrazovanje) u znatnoj mjeri uključuju u razne druge oblike neformalnoga, cjeloživotnog učenja.[12] Ono što dijete spozna na neformalan način, ostaje trajnije u njemu.[13]

Polazi se od činjenice da će mladi u budućnosti raditi neke poslove koji danas još i ne postoje. Danas ne možemo ni dokučiti na koje će sve načine tehnološke i ostale promjene nastaviti mijenjati svijet. U tome, sve složenijem svijetu, važno je da svako dijete/učenik

[10] Gambiroža, V., Penić, B.
[11] About nonformal learning.
[12] Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije., str. 28.
[13] Stančić, D. Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice : izazov školskome knjižničaru // Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum: zbornik radova / XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb, 7. – 10. travnja 2010.; [uredila i pripremila za tisak Biserka Šušnjić]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010. str., 11.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/22_Proljetna_skola_knjiznicara2010.pdf

formalnim obrazovanjem stekne navike učenja i stjecanja novih spoznaja i vještina da bi se cijeloga života moglo/mogao prilagođavati novim izazovima. Sve je izraženija potreba da ljudi budu dobro informirani i obrazovani kako bi mogli uspješno djelovati u društvu.[14]

Formalno obrazovanje postavlja temelje, a neformalno obrazovanje je nadogradnja.

U osnovnoškolskoj dobi neformalno obrazovanje, osim izvannastavnih aktivnosti, obuhvaća i različite aktivnosti i projekte osmišljene školskim kurikulom kao i uključivanje učenika u izvanškolske aktivnosti prema vlastitim interesima i željama.

Neformalno obrazovanje postalo je potreba modernoga življenja, rada i djelovanja. Zašto je upravo dobro razvijena vještina čitanja (s razumijevanjem) glavni preduvjet za postizanje uspjeha tijekom formalnoga obrazovanja, za razvoj kompetencije učiti kako učiti i za uključivanje u razne vidove neformalnoga obrazovanja, prikazat ćemo u sljedećih nekoliko poglavlja.

2.1. CJELOŽIVOTNO UČENJE

Govoreći o neformalnome obrazovanju, koje se nastavlja na formalno, govorimo i o cjeloživotnome učenju. „Cjeloživotno učenje odnosi se na sve aktivnosti stjecanja znanja, vještina, stavova i vrijednosti tijekom života s ciljem njihova usvajanja ili proširenja, i to u okviru osobnoga, društvenog ili profesionalnog razvoja i djelovanja pojedinca.“[15]

Takav koncept uključuje programe formalnoga i neformalnoga obrazovanja, ali i nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje znanja, vještina, stavova i vrijednosti na neformalne i informalne načine. Cjeloživotno učenje osnova je osobnoga razvoja te snalaženja i prilagodbe pojedinca u svijetu koji se neprestano mijenja. Najvažnija načela cjeloživotnoga učenja za pojedinca jesu:[16]

[14] Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije., str. 42.
[15] Isto., str. 25.
[16] Isto., str. 25.

- mogućnost usvajanja, unapređenja i/ili proširenja znanja, vještina, stavova i vrijednosti
- mogućnost i potreba razvoja osobnih potencijala u različitim razdobljima života
- mogućnost pristupa različitim oblicima i sadržajima učenja radi ostvarenja osobnih želja i razvoja sposobnosti
- pravo na priznanje znanja i vještina stečenih u različitim okruženjima i vrstama učenja.

Od škole se danas očekuje osposobljavanje učenika za samostalno učenje, za kritičko mišljenje i zauzimanje stava prema životnoj stvarnosti. Pritom je bitno usvajanje ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Uloga je učitelja u tom procesu naučiti učenike kako doći do informacija, koristiti se njima, strukturirati ih, stvarati novo znanje i sudjelovati u vlastitome stjecanju spoznaja i razvoju vještina i stavova. [17]

Informacijski pismena osoba (kako je definira Američko knjižničarsko društvo ALA) "sposobna je prepoznati kada joj je informacija potrebna i zna ju pronaći, vrednovati i učinkovito se njome koristiti. Informacijski pismenim pojedincima smatraju se oni koji su naučili kako učiti".[18]

Stoga se cjelokupni odgojno-obrazovni rad treba temeljiti na aktivnome učenju. Aktivno učenje podrazumijeva niz strategija i metoda koje osposobljavaju za samootkrivajuće učenje, vode računa o pojedincu, potiču istraživački rad i primjenu znanja i sposobnosti. Prioritet postaje učenje o tome kako učiti, istraživati, doći do informacija i koristiti se njima, analizirati, strukturirati i prezentirati znanje. Tijekom formalnoga obrazovanja postavljaju se temelji za cjeloživotno učenje.[19]

[17] Stričević, I. Rad na projektu u školskoj knjižnici: metoda aktivnog učenja // Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum: zbornik radova / XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb, 7. – 10. travnja 2010.; [uredila i pripremila za tisak Biserka Šušnjić]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010., str. 101. – 103.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/22_Proljetna_skola_knjiznicara2010.pdf
[18] Lau, J. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 21.
[19] Stričević, I., str. 101. – 103.

Nemoguće je zamisliti funkcioniranje društva u kojemu učenje prestaje s formalnim obrazovanjem. Poželjno je da pojedinci neprestano uče kako bi povećali svoju konkurentnost na tržištu rada i kako bi doprinijeli vlastitomu razvoju kao i razvoju društva u kojemu žive. U Hrvatskoj postoji niz onih koji unatoč završenome formalnom obrazovanju ne raspolažu znanjima i vještinama koje su nužne za funkcioniranje u današnjem društvu.[20]

Znanja, jednom stečena tijekom formalnoga obrazovanja, nisu dovoljna za cijeli radni vijek te je potrebno kontinuirano učiti tijekom cijeloga života. Glavni preduvjet za uspješna postignuća u učenju i razumijevanju, poticanju mašte i razvoju kritičkoga mišljenja, upravo je čitanje. Zadaća je učitelja stvoriti od učenika čitatelja koji će i nakon završetka škole učinkovito pronalaziti potrebne informacije.

Cilj obrazovanja danas više nije obrazovati stručnjaka za profesiju, već stručnjaka za učenje tijekom cijeloga života.[21]

U suvremenome društvu, gdje informacijske i komunikacijske vještine imaju stratešku ulogu, u kojemu znanje zastarijeva te zahtijeva permanentno usavršavanje, u kojemu dostignuća znanosti i tehnologije stalno napreduju i mijenjaju naše živote i navike, čitanje i usvajanje novoga znanja postaje gotovo vitalna potreba, potreba za opstankom.[22]

3. ČITANJE I ČITALAČKA PISMENOST

Postoji niz definicija čitanja koje ga određuju u odnosu na proces i svrhu, ali sve polaze od tumačenja čitanja kao „spoznajno-doživljajnoga procesa koji obuhvaća jezičnu, komunikacijsku i

[20] Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije., str. 27.
[21] Špiranec, S.; Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., str. 14.
[22] Zovko, M. Važnost čitanja // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 27.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf

stvaralačku djelatnost".[23] Čitanje treba osvijestiti kao sposobnost bez koje je danas nezamislivo živjeti.[24] Ono je baza na kojoj se grade ostale vještine.

Ipak, čini se kako su danas knjige izgubile ulogu koju su još donedavno imale. Danas se svaka informacija može dobiti brže, lakše i jednostavnije u nekoliko klikova. Puno više vremena trošimo na gledanje televizije, pretraživanje interneta, komunikaciju preko društvenih mreža i sl.. Ali čitanje je osobit način komunikacije, bitno različit od svih drugih.[25]

Mijenja se i način rada i usvajanja znanja i vještina unutar školskoga sustava. Novi izazovi i predmetni kurikuli zahtijevaju od učenika puno više samostalnoga rada i praćenja i samovrednovanja toga rada. Da bi učenik mogao samostalno raditi/učiti i kvalitetno procijeniti svoj rad, mora posjedovati visoko razvijenu vještinu čitanja i razumijevanja pročitanoga.[26]

Čitanje omogućuje prenošenje ljudske misli kroz prostor i vrijeme, čuvanje baštine kroz stoljeća, izgrađivanje sustava znanja. Čitanje omogućuje učenje u najširem smislu, usvajanje znanja koje čini mogućim uspjeh u bilo kojem području života.[27]

Učenike treba motivirati da istražuju svijet oko sebe i da uče nove koncepte jer na taj način uče da čitanjem mogu doći do velikoga broja izvora informacija i stjecati znanje.[28]

---

[23] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb. 2017., str. 6.
URL: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf

[24] Krušelj Vidas, I. Čitajmo im naglas // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011., str. 149.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf

[25] Solar, M. Zašto čitati knjige? // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str., 11. – 20.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf

[26] Stančić, D. Kultura čitanja učenika viših razreda osnovne škole // Školska knjižnica - informacijska pismenost i poticanje čitanja : suradnja u informacijskom društvu / XIX. proljetna škola školskih knjižničara RH, Šibenik 2007. Zbornik radova: suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008., str. 58. – 66.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/19_Proljetna_skola_knjiznicara2007_web.pdf

[27] Kolarić, A. Program poticanja čitanja: čitateljski klub // Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja: suradnja u informacijskom društvu / XIX. proljetna škola školskih knjižničara RH, Šibenik 2007. Zbornik radova: suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008., str. 146.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/19_Proljetna_skola_knjiznicara2007_web.pdf

[28] Zovko, M., str. 27.

Razdoblje kroz koje prolaze djeca i mladi ono je u kojemu presudan značaj na tijek njihovih života može imati svako novo iskustvo koje se može steći i kroz život/tekst. Što ranije mladi prošire svoje horizonte, to će se prije i lakše snaći u svakodnevnome životu. Da bi to bilo moguće, da bi se mladi čovjek snašao u svijetu koji se stalno mijenja i svakodnevno pred njega postavlja nove zahtjeve, potrebne su mu vještine praćenja tih promjena i snalaženja u svijetu brzoga protoka informacija.[29]

Želja za čitanjem i sposobnost čitanja bitan su preduvjet cjelovitoga osobnog razvoja. Osim toga, čitanje omogućuje znatno podizanje razine općega i specifičnoga obrazovanja te lakše stjecanje stručnih kompetencija. Budući da je čitanje jedan od preduvjeta sudjelovanja u kulturi, ono izravno i neizravno utječe na poboljšanje ukupne kvalitete života pojedinca i društva. Čitanje nužno ima barem dvije dimenzije – intelektualnu (spoznajnu) i emocionalnu (doživljajnu) – ono ne unapređuje samo razumijevanje i kritički pristup životu, pojedincu i zajednici, već pridonosi i cjelovitomu osobnom razvoju. Užitak u čitanju u tome ima neizostavnu ulogu.[30]

Nemoguće je odvojiti razvoj vještine čitanja od razvoja različitih vrsta pismenosti – od one početne koja se u prošlosti povezivala isključivo sa školovanjem do današnjih brojnih vrsta nastalih zahtjevima i potrebama društva u kojem živimo.

Ključno pitanje je jesu li danas učenici nakon osnovne škole sposobni jasno se izražavati, priopćiti svoje ideje, logički zaključivati, analizirati informacije? Pismenost danas nije definirana samo kao sposobnost čitanja i pisanja, nego je to sposobnost pojedinca da zrelo i odgovorno sudjeluje u društvenome životu zajednice.[31]

Razvoj svih vrsta pismenosti neodvojivo je povezan s neformalnim obrazovanjem, cjeloživotnim učenjem, postizanjem boljega uspjeha u školi ili na poslu te kvalitetnijim sudjelovanjem u životu zajednice. Tijekom povijesti izmjenjivala su se i nadopunjavala znanja i vještine koje je obuhvaćao pojam pismenosti. Tradicionalni pojam pismenosti koji je podrazumijevao da se osoba umije potpisati, zamijenile su vještine čitanja, pisanja i računanja.

[29] Kolarić, A., str. 146. – 147.
[30] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine., str. 16.
[31] Šakić, Lj. Što će mi čitanje: radionica o razvoju čitalačke kompetencije // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011., str. 77.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf

Ubrzani razvoj znanosti i tehnologija te eksplozija informacija utjecali su na pojam pismenosti tako da se, ovisno o mediju, počelo govoriti o različitim vrstama pismenosti (informacijska, digitalna, multikulturalna, financijska itd.).[32]

Novi pojam "pismenosti 21. stoljeća" podrazumijeva vještine komuniciranja, korištenja suvremenom informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, kvalitetno razumijevanje prirodnih i društvenih zbivanja, osposobljenost za rješavanje problema i informirano donošenje odluka, vještinu i spremnost za timski rad te osposobljenost za trajno učenje.[33]

Ljudi se danas susreću sa sve većom količinom pisanih materijala te su im, u skladu s tim, potrebne i nove, kompleksnije kompetencije. Koncept čitalačke pismenosti danas se promatra i tumači na posve drukčiji način. Nekad se od pojedinaca očekivalo da zapamte sve podatke i informacije koje su dobili (sjetimo se samo kako smo nekoć svi znali brojeve telefona svojih najbližih), a danas se od njih traži da ih budu sposobni sami pronaći i njima se koristiti. Da bi aktivno sudjelovali u današnjem društvu znanja, pojedinci trebaju biti sposobni doći do informacija preko različitih medija, razumjeti ih, promišljati o njima i zauzeti kritički stav. Preduvjet za učinkovito pronalaženje informacija razvoj je čitalačke vještine i navike. PISA (*Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika*) definira čitalačku pismenost kao "sposobnost razumijevanja, korištenja, angažiranja i promišljanja o pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnoga sudjelovanja u društvu.[34]

Čitalačka pismenost jedna je od najvažnijih kompetencija koju učenici stječu napredujući u prvim godinama svoga obrazovanja. Temelj je za učenje svih predmeta, omogućuje razonodu i osobni razvoj te osposobljava djecu za sudjelovanje u njihovim zajednicama i širemu društvu. Sposobnost čitanja temelj je intelektualnoga i osobnoga razvoja pojedinca.[35]

---

[32] Čunović, K. Nacionalna kampanja "Čitaj mi!": primjer partnerstva i usklađenosti udruga. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 58, 1/2(2015), str. 106. URL: https://hrcak.srce.hr/143620

[33] Špiranec, S.; Banek Zorica, M., str. 84.

[34] Braš Roth, M., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M. PISA 2015: prirodoslovne kompetencije za život. Zagreb: NCVVO, 2017., str. 61. URL: https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/PISA-2015-kb.pdf

[35] PIRLS 2011: izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja. Zagreb: NCVVO, 2012., str. 10. URL: https://mk0ncvvow8xj1dauw2r.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2015/12/PIRLS-2011.-%E2%80%93-Izvje%C5%A1%C4%87e-o-postignutim-rezultatima-iz-%C4%8Ditanja.pdf

Djeca koja puno čitaju:[36]

- dobivaju poticaje za govorno i pismeno izražavanje
- izgrađuju sustav vrijednosti za prepoznavanje kvalitetne literature
- usvajaju etičke vrijednosti
- stječu novo znanje i proširuju spoznaje
- razvijaju sposobnost koncentracije, pažnje, pamćenja, mišljenja, logičkoga zaključivanja
- razvijaju kritičko mišljenje (kritičko mišljenje smatra se mišljenjem višega reda jer uključuje procese prosudbe, analize i sinteze i ne primjenjuje se mehanički[37])
- razvijaju maštu
- bogate rječnik, razvijaju senzibilnost za ljepotu jezika, upoznaju forme pismenoga izražavanja
- bogate svoj emocionalni svijet
- zanimljivo i korisno provode svoje slobodno vrijeme.

Nedostaci u čitanju nisu štetni samo za čitalačku pismenost, nego i za ukupan školski uspjeh i mogućnost daljnjega (formalnoga i neformalnoga) školovanja. Srećom, čitalačku pismenost možemo nadograđivati u svakoj životnoj dobi uz puno vježbe i aktivnoga čitanja. Stoga je podučavanje čitanja i pisanja glavni zadatak školovanja.[38] Posebice ako uzmemo u obzir da postoji izravna veza između čitanja i obrazovnih rezultata.[39]

[36] Zovko, M., str. 30-31.

[37] Lukić, T. Čitanje i kritičko mišljenje // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str., 138.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf

[38] Grosman, M. Čitatelji i književnost u 21. stoljeću // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika: zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013., str. 76. – 89. URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html

[39] IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice: uloga školske knjižnice u učenju i poučavanju za sve. // IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice / Tove Pemmer Saetre; Glenys Willars. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

4. SUVREMENO RAZUMIJEVANJE ČITANJA

4.1. UČENJE ČITANJA I PRIPOVIJEDANJA

Hrvatska enciklopedija[40] definira učenje kao „relativno trajne promjene u ponašanju koje nastaju kao posljedica iskustva pojedinca“. Posljedica učenja je pamćenje, a opća funkcija učenja je prilagodba okolini radi preživljavanja. Učenje je proces zasnovan na informacijama.[41]

Čitanje[42] je definirano kao proces usvajanja nekoga teksta na temelju prethodnoga poznavanja minimalno njegova jezika i pisma. Čitanje je sposobnost uočavanja, prepoznavanja, povezivanja i tumačenja znakova radi završnoga shvaćanja sadržaja, poruke, ideje, značenja ili smisla, koje tekst prenosi. Pripovijedanje je izlaganje događaja u kronološkome ili složenijem, umjetnički organiziranom obliku. Opisuje se još i kao postupak ili poseban modus pripovjednoga teksta.[43]

Učiti počinjemo i prije nego se rodimo, a rođenjem se ono ubrza i traje cijeli život. U ranome djetinjstvu brzina učenja je najveća, a zatim se, nešto sporije, nastavlja u svim životnim razdobljima. Možemo reći kako smo zapravo rođeni za učenje tijekom cijeloga života.[44]

U suvremenim društvima, gdje je osnovno obrazovanje (a često već i predškolsko) obavezno, sva djeca moraju naučiti čitati. Učenje čitanja, pripovijedanja i razumijevanja pročitanoga/ispripovijedanoga osnova su svakoga budućeg učenja i snalaženja u modernome društvu.

Izazov danas svakako predstavlja i sve više tekstova koji nastaju upotrebom digitalnih alata. Čitanje tiskanih knjiga i onih u elektronskome/digitalnome obliku predstavlja i promjenu načina poučavanja čitanja. Čitalačkoj pismenosti pridružuju se informatička i informacijska pismenost. Cilj je prije svega osposobiti učenike za sve zahtjevnije oblike kritičkoga čitanja i razumijevanja

[40] Hrvatska enciklopedija. URL: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62928
[41] Špiranec, S.; Banek Zorica, M., str. 2.
[42] Hrvatska enciklopedija. URL: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13429
[43] Isto. URL: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50434
[44] Lasić Lazić, J., Laszlo, M. Učenje kao obrada informacija // Smjernice za rad školskog knjižničara. zbornik radova / XXI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Dubrovnik, 21. – 24. ožujka 2012.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2012., str. 18.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/24_proljetna_skola_knjiznicara2012_web.pdf

pročitanoga. Pojedinci koji ne uspiju razviti pismenost na toj razini u vrlo će kratkom vremenu postati nezapošljivi.[45]

Prema Čudina-Obradović u podučavanju čitanja koriste se različiti pristupi. Veliku važnost ima razlikovanje između tehnike čitanja (usvajanja abecede i dekodiranja) i razumijevanja pročitanoga. Pri učenju čitanja veliku ulogu ima i jezik i pravopis jezika koji se uči čitati. Čitanje je utemeljeno u govoru, a govor je urođen, instinktivan te ga nije potrebno učiti. Za razliku od govora, čitanje nije ni prirođeno ni instinktivno i potrebni su dobri biološki temelji, poticajni okolinski uvjeti i kvalitetno podučavanje kako bi se razvila čitačka vještina. Razumijevanje govora razvija se prije razumijevanja teksta, a te dvije vještine međusobno su povezane: što je bolje razumijevanje govora, to će bolje i lakše biti i razumijevanje teksta. Razvijen i razrađen govor obogaćuje razumijevanje teksta, a često čitanje povećava i razumijevanje i uporabu govora. Iako je u početku učenja čitanja razumijevanje govora mnogo bolje, s vremenom se te dvije vještine približavaju do trenutka kada postaju gotovo identične.[46]

Roditelji su djetetov prvi, a možda i najvažniji model i izvor usvajanja čitačke vještine. Njihovi stavovi prema čitanju i važnosti čitanja djeluju na djetetovu uspješnost u učenju čitanja. Ako roditelji čitaju djeci i zajedno s djecom, ona će zavoljeti i lakše svladati čitanje zbog uživanja u zajedničkome druženju s roditeljima. Najuspješniji su u takvom „nenamjernom“ poticanju učenja čitanja oni roditelji koji čitanje smatraju oblikom igre i zabave.[47] Ono što su roditelji započeli (i kontinuirano rade) u obiteljskome okruženju, nastavljaju odgojitelji u predškolskim ustanovama.

Već od najmlađe dobi, djeca su u jaslicama i vrtiću u svakodnevnome doticaju sa slikovnicama, časopisima i knjigama. Također su, kod kuće i u dječjem vrtiću, okružena odraslima koji čitajući dolaze do informacija. S vremenom uočavaju kako je tekst izvor mnogih poruka i njihova spontana radoznalost za slova stvara temelj za razvoj predčitačkih vještina. U tom razdoblju djeca istražuju i „igraju se čitanja“. Veliku ulogu, osim poticajnoga okruženja, ima i slušanje i pričanje priča. Slušajući priču, djeca uočavaju kako priča slijedi određena pravila koja

[45] Grosman, M., str. 82.
[46] Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja: priručnik. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
[47] Čudina-Obradović, M.

će i ona sama primjenjivati u prepričavanju. Ponovna čitanja, razgovor o pročitanome i prepričavanje djeluju na razvoj govora u djeteta, usvajanje pravilne artikulacije, te stvaranje i zapamćivanje sve složenijih i neobičnijih govornih struktura.[48]

Polaskom u prvi razred, započinje i formalno opismenjavanje djece – učenje čitanja i pisanja. Metoda kojom će se učitelj pritom koristiti od iznimne je važnosti – ona može odrediti mišljenje koje će dijete stvoriti o školi i o samome sebi. Svaki korak u tome procesu je važan, a posebice kako učitelj prezentira određeni književni sadržaj i stvara li od čitanja privlačnu i zanimljivu aktivnost.[49]

Za oblikovanje samostalnih, vještih, samopouzdanih čitača na samome početku formalnoga opismenjavanja, obitelj i dalje ima ključnu ulogu. Unutar obitelji dijete razvija govornu sposobnost i bogati rječnik što čini temelj za uspješan razvoj čitanja i pisanja u školi. Djeca kojima su roditelji između prve i treće godine života često čitali i s njima razgovarali o pročitanome, u dobi od sedam godina bolje su razumjela tekst od djece kojima su roditelji rijetko čitali. Pri tome je važno i pripovijedanje događaja u obliku koji drugi mogu razumjeti. U prvi razred osnovne škole kreću djeca s dobro razvijenom govornom sposobnošću i ona slabije razvijenoga govora. Tijekom učenja početnoga čitanja i pisanja jaz između jednih i drugih postaje sve veći te djeca slabije razvijenoga govora sve više zaostaju i postaju demotivirana za čitanje. Razviti pozitivan odnos prema čitanju i pisanju od najranije dobi posebno je važno.[50]

U navedenome procesu oblikovanja samostalnih, samopouzdanih, motiviranih čitača veliku ulogu ima i suradnja učitelja i knjižničara. Dobra suradnja ovih dionika odgojno-obrazovnoga procesa utječe na to da učenici postignu višu razinu pismenosti, čitanja, učenja, rješavanja problema i svladavanja informacijskih i komunikacijskih vještina. Školska knjižnica pruža informacije i spoznaje neophodne za uspješno djelovanje u današnjem društvu koje se sve više

[48] Nenadić-Bilan, D. Igra i čitanje u predškolskoj dobi. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999., str. 80. – 83.
[49] Bettelheim, B.; Zelan, K. Čitanje i dijete. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999., str. 11. – 20.
[50] Grosman, M., str. 77.

zasniva na informacijama i znanju. Omogućuje učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje, razvija njihovu maštu i tako im pomaže da postanu odgovorni građani.[51]

Nije stoga ni neobično da u procesu usvajanja vještine čitanja ne postoji jednoobrazni recept ili formula za uspjeh. Nemoguće je reći koja je „najbolja metoda“ ili što je „kvalitetno podučavanje čitanja“ jer ona mora biti različita za različite učenike. Svi dolaze s različitim predzanjem i različitim razinama vještina čitanja. Imperativ je omogućiti učeniku kontinuitet napretka u čitanju. Stil poučavanja učitelja mora biti promjenjiv: drukčiji u početcima učenja, a drukčiji na kraju godine i mora se kretati od potpune ovisnosti o učitelju prema sve većoj samostalnosti učenika. Potrebno je često ponavljanje, upornost i podnošenje početnoga neuspjeha i pogrešaka.[52]

Dječja uvjerenja o vlastitim sposobnostima dekodiranja i razumijevanja teksta utječu na uspješnost čitanja i na motivaciju za čitanje. Djeca koja vjeruju da su nekompetentna u aktivnostima koje uključuju čitanje pokušat će izbjegavati takve aktivnosti i time će otežati i daljnji razvoj vještine čitanja.[53]

U Osnovnoj školi Ivana Meštrovića učitelji pri podučavanju čitanja potiču učenike na međusobnu procjenu tuđega napretka i samoprocjenu vlastitoga napretka u svladavanju te vještine. Pritom se koriste tzv. „čitalačkom penjalicom“. Na „penjalici“ se nalaze razine svladavanja vještine čitanja i učenici procjenjuju do koje su razine došli te uz pomoć učiteljice dolaze do odgovora što je potrebno učiniti kako bi se „popeli“ na sljedeću razinu. Prateći na ovaj način vlastiti napredak i napredak ostalih učenika iz razreda, učenici uz vještinu čitanja razvijaju i vještinu samoprocjene i samoregulacije te su motiviraniji. U sljedećem ćemo poglavlju govoriti upravo o važnosti motivacije za čitanje.

[51] IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice: uloga školske knjižnice u učenju i poučavanju za sve., str. 10.
[52] Čudina-Obradović, M.
[53] Rončević Zubković, B. Samoregulacija čitanja // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika: zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013., str. 35. URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html

4.2. MOTIVACIJA ZA ČITANJE

Motivacija za poduzimanje bilo koje aktivnosti oduvijek je bila presudna za konačni rezultat te aktivnosti. Ono za što smo motivirani napravit ćemo lakše, uspješnije i brže. Iznimka nije ni učenje čitanja te kasniji interes za čitanje. Iako na učenje čitanja utječu brojni faktori (kao što smo naveli u ranijim poglavljima), posljednjih petnaestak godina motivacija se smatra temeljnom pretpostavkom napretka u čitanju i razvijanju vještine čitanja.

Na pitanje „Što je motivacija za čitanje?“ nije lako odgovoriti. Postoji nekoliko vanjskih znakova koji pokazuju da je dijete motivirano za čitanje: često poseže za knjigom i održava pažnju i koncentraciju duže vrijeme u čitanju, razgovara o pročitanome sadržaju, pamti sadržaj, likove i radnju i pokazuje interes za iste ili slične knjige. S druge strane, dijete koje nije motivirano za čitanje tražit će izgovor da ne mora čitati. Ipak, ti vanjski znakovi ne odgovaraju na pitanje **zašto** je neko dijete motivirano za čitanje, dok drugo nije. Također, motivi za čitanje u različite djece mogu biti različiti, tj. imati različite uzroke.[54]

Djeci treba omogućiti da naiđu na fascinantne knjige, članke, zanimljivosti i na taj ih način motivirati na čitanje.[55]

Potrebno je razlikovati motivaciju za učenje čitanja i motivaciju za čitanje (nakon što je dijete ovladalo tehnikom čitanja). Motivacija za učenje čitanja u pravilu raste tijekom prvoga razreda osnovne škole kada djeca uviđaju svoj napredak i prelazak iz nečitača u samostalne čitače. Sama želja za ovladavanjem vještinom čitanja i postizanje kontinuiranoga napretka (koji je tijekom prvoga razreda jako izražen) snažno je sredstvo motivacije. Svladavanjem vještine čitanja opada motivacija za učenje čitanja (što je razumljivo samo po sebi). No kako postići i održavati motivaciju za čitanje? Motivacija za čitanje složen je pojam. Možemo je promatrati kao unutarnju (intrinzičnu) i vanjsku (ekstrinzičnu). Unutarnja motivacija proizlazi iz djetetove želje da razumije tekst, dobije informaciju ili npr. uživa u čitanju i zabavi se. Vanjska motivacija javlja se kada dijete pomoću čitanja želi postići neki cilj kao što je npr. ocjena ili odobravanje i zadovoljstvo roditelja. Tada će čitati samo određene sadržaje (one koje „mora“), a ostale izbjegavati i takve čitače nazivamo nemotiviranim čitačima. Oni su često, zbog nedovoljne

[54] Čudina-Obradović, M., str. 252.
[55] Zovko, M., str. 27.

vježbe i interesa, vrlo loši čitači. Motivirani čitači obično su izvrsno ovladali vještinom čitanja i čitanje smatraju važnim dijelom svoje svakodnevice. Čitanje se uči čitanjem![56]

Ako učenicima tekst nije zanimljiv te ako svrha čitanja nije jasno naglašena (ako ne postoji definirani cilj), učenici sami donose zaključke zašto neki tekst ili knjigu treba pročitati te je moguće da će čitati samo kako bi udovoljili učitelju/nastavniku ili kako bi dobili određenu ocjenu. Učenici s takvom ciljnom motivacijom žele zadovoljiti minimalne zahtjeve uz što manje uloženoga truda te si postavljaju preniske ili pak previsoke ciljeve kako bi imali opravdanje za neuspjeh.[57]

Kada govorimo o motivaciji, treba naglasiti da je ponovno uloga obitelji temeljna. Čitanje roditelja naglas djetetu od najranije dobi ima mnogobrojne koristi – razvija djetetove kognitivne i emocionalne spoznaje, potiče razvoj jezika te oblikuje društveno i kulturno stajalište.[58]

Možemo reći kako je prvi razred osnovne škole svojevrsna prekretnica za učenje čitanja i razvoj motivacije za čitanje. Čak i u onim situacijama kada dijete kod kuće nije okruženo knjigama niti sa svojim roditeljima (u kasnijoj dobi) čita i/ili razgovara o pročitanome, moguće je da tijekom aktivnosti u predškolsko i rano školsko doba postane motivirani čitač. No ono što primjećuju svi koji rade u osnovnim školama je očiti pad interesa učenika za knjigu. Nažalost, on često opada upravo pri izvođenju aktivnosti koja bi ga trebala poticati – čitanju lektire. Čitanje lektire jedini je oblik poticanja čitanja tijekom formalnoga obrazovanja.

4.3. LEKTIRA KAO (DE)MOTIVATOR

Lektira (fran.) znači čitanje, štivo, ono što se čita. Školska lektira su tekstovi koje su učenici prema nastavnom planu **dužni pročitati**.[59]

Čim se nešto stavlja kao obaveza, postaje manje privlačno. Takva je situacija i s lektirom. Već u nižim razredima osnovne škole učenici se susretnu sa stilom pisanja i pojmovima koji su

[56] Čudina-Obradović, M.
[57] Rončević Zubković, B., str. 38. – 39.
[58] Zovko, M. str. 27.
[59] Hrvatski leksikon. URL: https://www.hrleksikon.info/definicija/lektira.html

im potpuno strani i nerazumljivi. Umjesto da ih se zanimljivim i njima bliskim sadržajima zainteresira i motivira za čitanje, nerazumljivo štivo uzrokuje prve otpore prema čitanju koji prelaskom u više razrede eskalira u (prečesto) i potpuno odbacivanje knjige.

Književna djela koja se nude kao lektirni naslovi u školama uzrokovala su masovno nečitanje i prepisivanje tuđih viđenja zadanih djela. Učenici smatraju da su osnovni problemi nečitanja lektire nedostatak izbora naslova (nametanje), mjesečni rokovi i nedostatak rasprave o pročitanome i dojmovima.[60]

Lektira je prouzročila kontraefekt. Učenici sve rjeđe posežu za knjigom te ona iz godine u godinu gubi na važnosti. Kao što je već bilo riječi u ovome radu, na samom početku učenja čitanja i pisanja učenici pokazuju veliki interes za knjigu. On s vremenom slabi, dok u petome razredu taj interes znatno opada i traje sve do 3. razreda srednje škole kada učenicima lektira svojim sadržajem ponovno postaje zanimljiva i bliska. Svrha lektire trebala bi biti promicanje čitanja, bogaćenje rječnika, razvijanje čitateljskih navika, vlastite spoznaje i mašte. Rijetko kada ona to i bude.[61]

U Zagrebu je 25. veljače 2019. portal srednja.hr organizirao tribinu na temu "Zašto (moram) čitati lektire?". Tribinom se željelo odgovoriti na sljedeća pitanja: Što čitanje lektire predstavlja danas za učenike? Dodatnu obavezu koju nerado ispunjavaju ili nešto pozitivno što ih obogaćuje? Što je uopće uloga lektire u školi? Zašto se u odabiru lektirnih naslova struka ni politika ne konzultiraju s učenicima?[62] Fokus je bio na čitanju lektire tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Unatrag nekoliko godina bilo je mnogo rasprava o tome što učenici trebaju čitati, a što nikako ne bi smjeli. Jedna od panelistica, diplomantica engleskoga i hrvatskoga jezika i književnosti Andrea Jović, na državnoj maturi ostvarila je 100 % iz hrvatskoga jezika na ispitu znanja i eseju. Navela je kako oduvijek čita razne žanrove, da je na ispitu državne mature napisala više kartica od propisanoga te se bojala kako će zbog toga dobiti ocjenu nedovoljan iz

[60] Tomažin, T. Voliš li čitati? // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika: zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013., str. 149. – 158.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html
[61] Tomažin, T., str. 149. – 152.
[62] Tribina. Zašto (moram) čitati lektire? Usmeno priopćenje. / Portal srednja.hr (25. 2. 2019.)

eseja. Dogodilo se obrnuto. Ostvarila je stopostotni uspjeh. Nije mogla protiv sebe i sve znanje o zadanom djelu prenijela je na taj papir. Pročitala je zadano djelo. Kao i svu ostalu lektiru tijekom svoga školovanja. Iz svoga iskustva navela je kako smatra da lektirna djela moraju biti bliska iskustvima učenika, moraju biti takva da se oni u njima mogu pronaći, što je, po njezinu mišljenju, nemoguće postići čitajući kanonska djela u 1. razredu srednje škole. Na nju se nadovezala i učenica, maturantica I. gimnazije Varaždin Rebeka Petković, koja je rekla kako učenici ne čitaju lektirna djela, ne pokazuju nikakav interes za njih, ne sudjeluju na satu lektire i kako ih propisana djela odbijaju od čitanja. Navela je vlastiti primjer kada je profesorica na satu pročitala njezinu priču ne navodeći da je Rebeka autor. Sadržaj priče je takav da se učenici srednje škole lako mogu poistovijetiti s likovima te se nakon čitanja razvila rasprava u koju su se uključili i učenici koji inače nikada ne sudjeluju u analizi književnih tekstova. Rebeka smatra da bi interes za knjigu bio puno veći kada bi se birale knjige i sadržaji koji su učenicima bliski. Umjesto toga, učenike se zatrpava kanonskim djelima koja ne razumiju i nisu im zanimljiva što ih (ponekad i trajno) odbije od čitanja. Zaključak je da bi lektira mogla biti izvrstan motivator i poticaj kada ne bi bila propisana djela koja su učenicima daleka, strana, nezanimljiva i nerazumljiva.

Približiti školske sadržaje interesu učenika, pružiti im mogućnost da sudjeluju u odabiru tekstova te im pomoći da uvide kako čitanje nekoga teksta može biti povezano s njihovim vlastitim iskustvima i interesima cilj je kojem treba težiti pri odabiru lektire. To može povećati motivaciju učenika i vjerojatnost da će se aktivno uključiti.[63]

U kurikulu Hrvatskoga jezika[64], objavljenom u siječnju 2019. godine, stoji sljedeće: "Čitanjem književnoga teksta potiče se osobni razvoj, razvoj estetskih kriterija, promišljanje o svijetu i sebi te razmjena stavova i mišljenja o pročitanome. Čitanjem se književni tekst stavlja u suodnos s drugim tekstovima, uspoređuje se te tako ostvaruje smisao i svrhu da poučava, zabavlja te potiče različite refleksije učenika. Osobito se naglašava poticanje čitanja iz užitka i potrebe, stjecanje čitateljskih navika i čitateljske kulture, stoga su vrlo važni sadržaji koji omogućuju učeniku slobodan izbor tekstova za čitanje. Učenike se potiče da se stvaralački izraze

[63] Rončević Zubković, B., str. 40.
[64] Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019. //Narodne novine
URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html

prema vlastitome interesu potaknuti različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta. Čitanje književnih tekstova pridonosi stjecanju kulturnoga iskustva učenika te uspješnosti njegove socijalizacije dijeljenjem vlastitih iskustava i spoznavanjem iskustava drugih ljudi i drukčijih kultura."

Unutar formalnoga sustava obrazovanja izgubio se uvid u multifunkcionalnost vještine čitanja i uživanje u aktu čitanja. Mnogi učenici čitanje doživljavaju obvezom iako smatraju da je čitanje vještina koja im pomaže da se brže i lakše snađu u životu i da im je čitanje potrebno kako bi se uspješno koristili suvremenim medijima. Stoga je potrebna kontinuirana promocija čitanja.[65]

Navedeni kurikul Hrvatskoga jezika kreće u frontalnu primjenu u hrvatske škole školske godine 2019./2020. i uz veću autonomiju učitelja/nastavnika i širi popis izbornih lektirnih naslova korak je prema mijenjanju uloge i percepcije lektire. Suvremenijim tekstovima, bližim iskustvima učenika i većom izbornošću, lektira ima potencijal da iz demotivatora postane poticaj za čitanje.

5. ZAŠTO POTICATI ČITANJE – MEĐUNARODNA ISTRAŽIVANJA

Pad interesa za knjigu i čitanje, promijenjeni načini čitanja (prije svega u digitalnome okruženju) i nedostatna kompetencija pismenosti za život od svakoga društva zahtijevaju da se sustavno i strateški bavi čitanjem, čitalačkom pismenosti i općenito pitanjima kulture pismenosti.[66]

U Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine (u nastavku: Strategija) navodi se kako je cilj tog dokumenta "stvoriti okvir za konkretno djelovanje na svim razinama, od nacionalne do lokalne i institucijske, kako bi se osigurali uvjeti za razvoj čitatelja od najranije dobi, osposobljavanje čitatelja za čitanje različitih tipova književnih i neknjiževnih tekstova u različitim formatima, osnaživanje kritičkog čitanja, a posebne mjere uključuju brigu

[65] Stančić, D., 2008., str. 58. – 66.
[66] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine., str. 4.

za hrvatsku književnost i autore, za razvoj i primjenu mehanizama praćenja čitatelja/nečitatelja te za poduzimanje djelotvornih koraka za razvoj kulture čitanja u Republici Hrvatskoj".[67]

Strategija je osmišljena i napisana iz potrebe za aktivnim djelovanjem. Naime, istraživanja su pokazala da bolja, razvijenija čitalačka pismenost znači veću vjerojatnost za nastavak školovanja (formalnoga do 21. godine života, a neformalnoga cijeli život) i bolje pretkazuje profesionalnu karijeru od školskih ocjena, da pozitivno utječe na odnos prema studiranju, da je povezana sa sklonošću cjeloživotnomu učenju i aktivnim sudjelovanjem pojedinca u društvu. Stupanj pismenosti dokazano utječe na zapošljavanje, kvalitetu rada, mobilnost, usavršavanje i angažman u civilnom društvu. Nažalost, ono što su također (malobrojna) istraživanja pokazala je da se u posljednja dva desetljeća u Hrvatskoj čita premalo i da se nedovoljno dobro čita.[68]

U Strategiji su analizirani rezultati PISA i PIRLS istraživanja provedeni u Hrvatskoj te ćemo u sljedećim poglavljima reći nešto više o samim istraživanjima i njihovim rezultatima te analizirati na koji način i zašto dobiveni rezultati pokazuju da je potrebno sustavno raditi na promicanju čitanja i razvijanju (različitih oblika) pismenosti.

5.1. PISA 2015 ISTRAŽIVANJE

PISA, (*Programme for International Student Assessment*), odnosno *Međunarodni program za procjenu znanja i vještina učenika* najveće je obrazovno istraživanje na svijetu. Provodi se od 1997. godine, u ciklusima (svake tri godine). Hrvatska je sudjelovala u pet ciklusa (od 2006. godine). PISA istraživanje pokrenula je Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) s ciljem prikupljanja međunarodno usporedivih podataka o znanju i vještinama petnaestogodišnjih učenika na području matematičke, prirodnoznanstvene i čitalačke pismenosti. Odabrana je dob od petnaest godina jer se u većini zemalja učenici u toj dobi bliže kraju obveznog obrazovanja pa se želi ispitati u kojoj su mjeri pripremljeni za aktivno i uspješno sudjelovanje u današnjem društvu.[69]

[67] Isto., str. 4.
[68] Isto., str. 6. – 7.
[69] Braš Roth, M., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M., str. 7.

Glavni cilj PISA-e jest ispitati u kojoj je mjeri obrazovni sustav pojedine zemlje uspio svojim učenicima osigurati stjecanje ključnih kompetencija i želju za daljnjim učenjem. Dakle, želi se ispitati koliko dobro učenici mogu primjenjivati usvojena znanja i vještine u novim situacijama i nepoznatim okruženjima (u školi i izvan nje), tj. koliko su spremni za različite životne situacije i svijet odraslih.[70]

PISA istraživanje uključivanjem velikog broja zemalja (2015. godine sudjelovale su 72 zemlje, a 2018. godine čak 80 zemalja) i objavom rezultata nastoji pomoći vladama tih zemalja u oblikovanju obrazovne politike. U PISA 2018 istraživanju naglasak je bio upravo na čitalačkoj pismenosti, ali rezultati će biti objavljeni tek 3. prosinca 2019. godine.[71]

U čitalačkoj pismenosti osnovna razina znanja i sposobnosti odnosi se na čitanje i razumijevanje jednostavnih, poznatih tekstova, ali i sposobnost povezivanja informacija iz različitih izvora, zaključivanje i „čitanje između redaka“ te povezivanje tekstova s općim znanjem i osobnim iskustvima.[72]

U području čitalačke pismenosti najbolji prosječni rezultat 2015. godine ostvarili su Singapur (535 bodova), Hong Kong – Kina (527 bodova) i Kanada (527 bodova). Od europskih zemalja najbolji rezultat postigle su Finska (526 bodova), Irska (521 bod) i Estonija (519 bodova). Republika Hrvatska ostvarila je ispodprosječni rezultat od 487 bodova te se nalazi na 31. mjestu. Uspoređujući prosječne rezultate iz čitalačke pismenosti s rezultatima iz 2009. godine, u Hrvatskoj je vidljiv trend poboljšanja prosječnih rezultata. U tom šestogodišnjem razdoblju Hrvatska je povećala prosječni rezultat za 11 bodova. Vidljiv je pomak u pozitivnome smjeru, ali je on još uvijek nedovoljan da bi mogli govoriti o značajnijem napretku.[73]

Naime, rezultati iz 2015. godine pokazali su kako su postignuća hrvatskih učenika bila znatno ispod prosjeka (isto su pokazali i rezultati u prethodna tri ciklusa). U području čitalačke pismenosti posebno zabrinjava podatak o postotku učenika koji su ispod razine 2 (osnovna razina kompetencija u čitalačkoj pismenosti). Postignuća ispod te razine imalo je 19,9 % hrvatskih

[70] Isto., str. 7.
[71] PISA. URL: http://www.oecd.org/pisa/
[72] Braš Roth, M., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M., str. 126.
[73] Rezultati OECD-ova istraživanja PISA 2015. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. URL: https://www.ncvvo.hr/objava-rezultata-oecd-ova-medunarodnoga-istrazivanja-pisa-2015/

učenika dok je broj učenika čija su postignuća na najvišim dvjema razinama vrlo malen (samo 5,9 % učenika).[74]

Kad je riječ o razlikama prema spolu, u svim zemljama djevojčice kontinuirano postižu bolje rezultate od dječaka na testu čitalačke pismenosti. PISA 2015 pokazala je da su djevojčice u Hrvatskoj postigle bolji prosječni rezultat od dječaka 26 bodova što je znatno manje u odnosu na prijašnje cikluse.[75]

Ako se promatraju znanja i vještine učenika u području čitalačke pismenosti, može se primijetiti da prosječno postignuće učenika u zemljama OECD-a stagnira od 2000. godine te da nije došlo do znatnog smanjenja postotka učenika koji ne dostižu osnovnu razinu znanja i vještina što je izuzetno alarmantno. Zabrinjava i činjenica da u mnogim zemljama unapređivanje kvalitete obrazovanja neće biti dovoljno za postizanje cilja, a to je da do 2030. godine svi mladi završe obvezno obrazovanje s usvojenim osnovnim znanjima i vještinama. Učenici i roditelji neće ulagati resurse i svoje vrijeme u formalno obrazovanje ako se time ne poboljšavaju budući učenički ishodi i kompetencije.[76]

Zaključke PISA istraživanja trebali bi iskoristiti tvorci obrazovne politike i svi dionici odgojno-obrazovnoga sustava kako bi osmislili i postavili nacionalne ciljeve i strategije te sustavno radili na uvođenju pozitivnih promjena u području obrazovanja.

5.2. PIRLS 2011

PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*), odnosno *Međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti* međunarodno je istraživanje koje procjenjuje čitateljske kompetencije desetogodišnjaka. Provodi se od 2001. godine (svakih 5 godina), a Hrvatska je sudjelovala 2011. godine te će ponovno sudjelovati 2021. godine. Istraživanjem PIRLS 2011.

[74] Braš Roth, M., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M., str. 8.
[75] Isto., str. 68.
[76] Isto., str. 127. – 128.

ispitivale su se čitalačke kompetencije učenika četvrtih razreda osnovne škole u 49 zemalja svijeta i u 9 referentnih zemalja sudionica.[77]

Kao težište istraživanja PIRLS izabrana je četvrta godina školovanja jer je to važna prekretnica u razvoju čitalačkih kompetencija djece. Učenici četvrtih razreda obično su već usvojili vještinu čitanja i dalje čitaju kako bi stekli nova znanja (ili iz zabave). Čitalačka pismenost u PIRLS-u odnosi se na „sposobnost razumijevanja i upotrebe pisanih jezičnih oblika koje neko društvo zahtijeva ili kojeg pojedinci cijene“. Ona također podrazumijeva sposobnost razumijevanja različitih vrsta tekstova te čitalačke navike i stavove koji potiču čitanje tijekom života. Mladi čitatelji mogu razumjeti različite vrste tekstova. Oni čitaju kako bi učili, iz zabave ili kako bi sudjelovali u čitalačkim aktivnostima u školi ili u svakodnevnome životu.[78]

Rezultati hrvatskih učenika u PIRLS-u znatno su bolji od rezultata postignutih u PISA istraživanju. Hrvatska se prema postignutome rezultatu u istraživanju PIRLS 2011 nalazi na 8. mjestu, s postignutih 553 boda, što je 53 boda više od međunarodnog prosjeka.[79] Također, kao i u PISA istraživanju, djevojčice u svim područjima postižu znatno bolje rezultate od dječaka.

Unatoč boljem rezultatu (u odnosu na PISA istraživanje) treba napomenuti da kada je riječ o odnosu prema čitanju, Hrvatska zauzima pretposljednje mjesto. U Hrvatskoj samo 17 % učenika jako voli čitati, dok čak 29 % uopće ne voli čitati. Od ukupno 57 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju, u Hrvatskoj je najveći postotak djece koja ne vole čitati.[80] Prema motiviranosti učenika Hrvatska se nalazi u prvoj polovini zemalja na skali što pokazuje da mnogi učenici shvaćaju da je čitanje važno (kao način učenja), ali ne čitaju za zabavu.[81]

Pozitivan odnos prema čitanju jedna je od najvažnijih osobina pojedinca koji cijeloga života čita i obrazuje se (formalno i neformalno). Učenici koji su uspješno savladali vještinu čitanja, koji dobro čitaju, obično imaju i pozitivniji odnos prema čitanju i češće čitaju za zabavu. I stoga je nužno osmišljavati i provoditi aktivnosti i projekte poticanja čitanja.

[77] PIRLS 2011: izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja., str. 11.
[78] Isto., str. 11.
[79] Isto., str. 12.
[80] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine., str. 9.
[81] PIRLS 2011: izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja., str. 20.

6. NACIONALNI PROJEKTI POTICANJA ČITANJA

Konvencijom o pravima djeteta UN-a[82] naglašava se pravo svakoga djeteta na puni razvoj njegovih potencijala i mogućnosti te pravo na slobodan i otvoren pristup informacijama. U kontekstu učenja djeteta unutar obitelji i cjeloživotnoga učenja, slobodan pristup narodnoj knjižnici jest temeljno ljudsko pravo. Međutim, najmlađa djeca ne mogu ostvariti prava na knjige i knjižnične usluge bez pomoći prvenstveno roditelja (a onda i odgojitelja). Upravo iz toga razloga treba utjecati na odrasle koji brinu o djeci i kod njih razvijati svijest o važnosti čitanja, knjiga i knjižnica u razvoju djeteta.[83]

U Hrvatskoj je tek 2012. godine prepoznata potreba poticanja čitanja na nacionalnoj razini. Do tada su se na lokalnim razinama provodili projekti poticanja čitanja, ali na nacionalnoj razini postojao je samo jedan. Od 2012. godine i to se mijenja i pokreće se sve više različitih projekta na nacionalnoj razini, a nekoliko njih opisat ćemo u nastavku.

6.1. NACIONALNI KVIZ ZA POTICANJE ČITANJA

Od 1998. godine Hrvatski centar za dječju knjigu i Odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice s Mediotekom organizatori su Nacionalnog kviza za poticanje čitanja[84] koji se realizira preko mreže narodnih i školskih knjižnica. Kviz se odvija u Mjesecu hrvatske knjige (od 15. listopada do 15. studenoga) te se provodi *online* u narodnim i školskim knjižnicama diljem Hrvatske i u dijaspori.

Svake godine zadane su tri knjige koje natjecatelji trebaju pročitati te istražiti *online* dodatne informacije o zadanim knjigama kako bi što uspješnije odgovarali na pitanja u kvizu. Djecu i mlade preko narodnih i školskih knjižnica motivira se na uključivanje (u što većem broju), a najuspješniji mogu osvojiti i vrijedne nagrade. Kviz se uspješno provodi već dvadeset godina i najdugovječniji je nacionalni projekt poticanja čitanja.

---

[82] prema Čunović, K., str. 105.
[83] Čunović, K., str. 105.
[84] Nacionalni kviz za poticanje čitanja. // Knjižnice grada Zagreba.
URL: http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-odjel-za-djecu-i-mladez/projekti-6033/nacionalni-kviz-za-poticanje-citanja-1621/1621

6.2. NOĆ KNJIGE

Noć knjige[85] pokrenuta je 2012. godine, kako bi se barem na jedan dan govorilo o čaroliji stvaranja i radosti čitanja knjiga. Cilj projekta je jedinstvenom manifestacijom na nacionalnoj razini potaknuti kulturu čitanja i uvažavanja knjige kao civilizacijskoga i kulturnoga dosega te dati poticaj razgovoru o statusu i važnosti knjige u suvremenome društvu. Noć knjige održava se svake godine krajem travnja. Datum održavanja odabran je povodom obilježavanja Svjetskoga dana knjige i autorskih prava (23. travnja) i Dana hrvatske knjige (22. travnja).[86]

U program obilježavanja uključene su zainteresirane institucije: knjižnice, odgojno--obrazovne ustanove i ustanove u kulturi i znanosti, nakladnici i knjižari, javne i neprofitne organizacije, organizacije lokalne samouprave, stručna udruženja i drugi pravni subjekti, a programe povezane s knjigom i čitanjem (za sve generacije) ostvaruju sami ili zajedničkom suradnjom.[87]

Sve navedene institucije odabiru na koji će način obilježiti Noć knjige (povezan s tematskom okosnicom svake Noći knjiga) te osmišljenu aktivnost objavljuju na web stranici manifestacije Noć knjige kako bi se svi zainteresirani mogli uključiti. Noć knjige 2019. bila je posvećena likovima i junacima iz svijeta knjige i stripa, a organiziran je i likovno-literarni natječaj “Koji si ti lik?!”. Broj uključenih dionika na prostoru cijele Hrvatske iz godine u godinu raste te ova manifestacija prerasta u jedan od najuspješnijih i najraširenijih projekata poticanja čitanja.

6.3. ČITAJ MI!

"Čitaj mi!" prva je nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja. Pokrenuta je povodom Europske godine čitanja naglas (2013.), a odvija se pod pokroviteljstvom Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Cilj kampanje je poticati roditelje (i druge odrasle) da započnu s čitanjem naglas djetetu već od njegova rođenja kako bi čitanje postalo dijelom svakodnevnoga druženja roditelja i djece i kako bi se među njima (ili među

[85] Noć knjige. URL: http://nocknjige.hr/tekstx.php?k=50&id=16
[86] Isto.
[87] Isto.

djetetom i odraslom osobom koja mu čita) stvorila posebna emocionalna veza. Podjednako važan cilj jest poticati roditelje da s najmlađom djecom što prije počnu dolaziti u lokalnu narodnu knjižnicu. Tijekom provođenja kampanje "Čitaj mi!" roditelji mogu dobiti sve informacije o dobrobitima čitanja djeci od rođenja u svakoj knjižnici te u domovima zdravlja i rodilištima u kojima su postavljeni informativni plakati i letci.[88]

Dosadašnji rezultati pokazuju da je porastao broj upisane djece u sve knjižnice u Hrvatskoj, održano je preko 2000 događanja u kojima je sudjelovalo preko 60 000 djece i roditelja te preko 200 knjižnica, prikupljeno je oko 20 000 slikovnica za dječje odjele bolnica, pedijatrijske ordinacije, dječje vrtiće, domove za djecu... Kampanja „Čitaj mi!“ službeni je kandidat za nagradu *Astrid Lindgren Memorial Award* (ALMA) 2019. godine, najveće svjetske nagrade za promicanje dječje književnost i književnosti za mlade.[89]

Kampanja „Čitaj mi!“ izuzetno je važna jer promiče svakodnevno čitanje od najranije dobi čime se kod djeteta razvijaju predčitačke vještine i navike koje mu omogućuju upoznavanje i privikavanje na pisanu riječ bez nužnosti da zna čitati i pisati. Dodatnu vrijednost kampanje čini partnerski odnos s nekoliko udruga koje razmjenjuju informacije i ideje kako bi osigurale ostvarenje svih ciljeva kampanje.[90] Velik broj rodilišta u Hrvatskoj podržava i promovira ovu kampanju pružajući informacije roditeljima već od rođenja djetata. „Čitaj mi!“ je i medijski jedna od najpopraćenijih aktivnosti i hvale vrijedan projekt kojim se već šest godina u javnosti širi svijest o važnosti čitanja.

6.4. ČITAMO MI, U OBITELJI SVI

Već je više puta u ovome radu naglašeno kako je razvoj čitačke vještine ključan za razvoj svih drugih pismenosti. Nakon što učenici u prvome razredu osnovne škole nauče čitati, naš je zadatak održati taj interes i ponuditi im zanimljivu literaturu za čitanje. No koje god aktivnosti poduzimali učitelji i/ili školski knjižničari radi poticanja čitanja, sve su one veoma ograničenog dometa ako učenici prikladne poticaje ne dobivaju i u svojoj obitelji – zato što učenici nižih

[88] Čitaj mi! URL: http://www.citajmi.info/kampanja/
[89] Isto.
[90] Čunović, K., str. 117.

razreda uče ponajprije oponašanjem, a sve do puberteta glavni su im uzori i autoriteti njihovi roditelji.[91]

Nakon što učenici tek nauče razlikovati slova i počnu sricati riječi, trebamo im dopustiti da sami pokažu interes za određenu knjigu, ali ih ne smijemo prepustiti da potpuno samostalno odlučuju što će i koliko čitati jer za to još nisu osposobljeni. Umjesto toga moramo im pomagati i pri izboru prikladnoga štiva i tijekom čitanja. Sve dok djeca ne počnu sasvim tečno čitati dječju literaturu i ne pokazuju interes da čitaju u svojoj intimi, roditelji bi trebali nastaviti pričati im priče i čitati knjige, postupno omogućujući djeci preuzimanje sve veće uloge u čitanju, prepričavanju i pričanju.[92]

Projektom „Čitamo mi, u obitelji svi“ roditeljima se skreće pozornost na činjenicu koliko je vrijedno i nezamjenjivo da tijekom svih nižih razreda budu uzor svojoj djecu u čitanju, umjesto da ih „tjeraju“ čitati. U ovome projektu roditelji tijekom 5 dana na različite načine čitaju sa svojom djecom. Projekt se provodi s učenicima trećih razreda tijekom drugoga polugodišta. Svaki razred dobiva naprtnjaču s odabranim knjigama za sve članove obitelji te svi tijekom tjedan dana trebaju čitati, družiti se i voditi svojevrsni dnevnik čitanja i dojmova. Naime, u svakoj knjižničnoj naprtnjači nalazi se (osim knjiga) i bilježnica u koju učenici sa svojim ukućanima upisuju doživljaje. Svake srijede učenik koji je donio naprtnjaču u školu ima prigodu drugim učenicima prepričati sve što mu se dogodilo tijekom proteklih nekoliko dana kad su u njegovoj obitelji svi članovi čitali knjige iz knjižnične naprtnjače. Svaki petak ždrijebom naprtnjaču dobiva jedan od učenika.[93]

Projekt „Čitamo mi, u obitelji svi“ provodi se od 2013. godine i cilj mu je promocija čitanja, uključivanje roditelja u proces motiviranja djeteta za čitanje, kvalitetno provođenje vremena roditelja s djecom i promoviranje školske knjižnice. U ovaj projekt posljednjih nekoliko godina uključeni su i učenici i roditelji Osnovne škole Ivana Meštrovića.

[91] Čitamo mi, u obitelji svi. URL: https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/citamo-mi-u-obitelji-svi/
[92] Isto.
[93] Isto.

Postoje i brojni drugi projekti koji se provode na lokalnoj razini (ili su kao takvi započeli, a onda se proširili na nacionalnu razinu). U nekima od njih (kao što su npr. Pričofest i Natjecanje u čitanju naglas) redovito sudjeluju i učenici Osnovne škole Ivana Meštrovića.

7. POTICANJE ČITANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI IVANA MEŠTROVIĆA

Osnovna škola Ivana Meštrovića provodi brojne aktivnosti i projekte poticanja čitanja (intenzivnije posljednjih šest godina). Osim uključivanja u nacionalne projekte (Noć knjige, Mjesec hrvatske knjige, „Čitamo mi, u obitelji svi“) te organizacije književnih susreta, promocija knjige i čitanja provodi se i tijekom izvannastavnih aktivnosti, sati lektire, suradnje s udrugama civilnog društva te volonterskih aktivnosti. Poticaj za osmišljavanje većega broja aktivnosti poticanja čitanja (i uključivanje u neke već postojeće na lokalnoj razini) bio je i podatak dobiven tijekom istraživanja o Obrazovnim aspiracijama učenika (koje provodi Institut za društvena istraživanja u Zagrebu), a koji je pokazao da školske godine 2017./2018. čak 43 % učenika osmih razreda OŠ Ivana Meštrovića nije posvećivalo niti minutu vremena čitanju izvan školskih obveza. Isto je navelo i 19,5 % učenika petih razreda.[94]

Iz godine u godinu raste broj izvannastavnih aktivnosti kojima se promovira čitanje i pripovijedanje (Bajkaonica, Svijet priča, Pripovjedaonica, Recitatori...). Učenici sudjeluju na Pričofestu – festivalu pripovijedanja bajki i priča, Natjecanju u čitanju naglas, uključuju se u volonterske aktivnosti (npr. čitanje priče djeci u susjednom Dječjem vrtiću Jarun) te bruse svoje vještine pripovijedanja, kritičkoga promišljanja i argumentiranja u školskome debatnom klubu.

Pripovijedanje ili naracija jedna je od temeljnih dimenzija ljudskoga postojanja. Razumjeti sebe i svijet oko sebe znači moći razumjeti priču. U najširem smislu znači razumjeti tekst. Za to je potrebno i znati čitati i moći shvatiti pročitano. Osim razvoja osnovnih spoznajnih kompetencija, čitanje nam služi i za shvaćanje društva kao vrlo složene mreže naracija. Čitanje

[94] Školski kurikul 2018./2019. // Osnovna škola Ivana Meštrovića. URL: http://os-imestrovica-zg.skole.hr/upload/os-imestrovica-zg/images/static3/1057/attachment/Skolski_kurikul_2018-2019.pdf

omogućuje podizanje razine općega i specifičnoga obrazovanja i lakše stjecanje stručnih kompetencija.[95]

U nastavku navodimo samo neke od aktivnosti poticanja čitanja koje se provode u Osnovnoj školi Ivana Meštrovića.

7.1. MAŠTAJMO ČITAJUĆI

Maštajmo čitajući je aktivnost popularizacije lektire među učenicima sedmih i osmih razreda, radom na *online* platformi. Osnovni cilj je poticati učenike na čitanje (lektirnih) knjiga u sedmom (Djevojčica iz Afganistana, D. Ellis) i osmom razredu (Alkar, D. Šimunović). Aktivnost provode dvije učiteljice hrvatskoga jezika od školske godine 2015./2016., a provedene evaluacije pokazuju da se učenicima sviđa ovakav pristup lektirnim djelima koji uključuje rad na CARNetovu Loomenu, sustavu za *online* učenje. Kritičko promišljanje i argumentiranje izazov je učenicima i zahtijeva pažljivo čitanje i poniranje u sadržaj djela, a samim time i bolje razumijevanje leksika i stila pisca. Učenici, slijedeći upute dane na satu, sami postavljaju problemska pitanja i komentiraju odgovore drugih učenika te aktualiziraju odnose među likovima. Timskim radom i uporabom računalne tehnologije, kojom razvijaju informatičku i informacijsku pismenost te komunikacijske vještine, primjenjuju različite strategije učenja i međusobnog poučavanja.[96]

Ovakav pristup dovodi do većeg angažmana učenika pri obradi lektirnih djela te njihova aktivnog sudjelovanja, promišljanja i većeg interesa za pojedina književna djela.

7.2. PRIČE U SUMRAK

Priče u sumrak održavaju se jednom do dva puta u svakome obrazovnom razdoblju, petkom navečer i namijenjene su učenicima petih i šestih razreda, njihovim roditeljima, bakama, djedovima... Cilj ove aktivnosti je razvijanje čitateljske navike i poticanje učenike na čitanje

[95] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine., str. 16.
[96] Školski kurikul 2018./2019., str. 37.

književnih djela. Provodi se posljednje četiri godine, a evaluacije koje sudionici ispunjavaju nakon svakoga susreta pokazuju da su i učenici i roditelji izuzetno zadovoljni ovom aktivnošću te bi voljeli da se održava i češće.[97]

Za svaki susret voditeljice odrede što će se čitati (mitovi, legende, bajke, priče...) i unaprijed s time upoznaju učenike. Voditeljice pripreme što će čitati i učenici donesu svoje knjige te se tijekom sat i pol održavanja Priča u sumrak voditeljice i učenici izmjenjuju u čitanju. Potrebno je naglasiti kako se u ovu aktivnost uključuju i učenici koji nisu vješti u čitanju, ali se redovito jave pročitati što su donijeli/pripremili za susret uz veliku podršku voditeljica i vršnjaka.

Čitanje pred učiteljima i grupom vršnjaka u opuštenoj atmosferi večernjeg druženja pozitivno utječe na emocionalni razvoj učenika, njihove jezične i opće spoznajne sposobnosti. Čitanje potiče pamćenje i maštu, poboljšava pažnju i koncentraciju, jača samopouzdanje i pomaže stvaranju međugeneracijskih veza između djece i odraslih.[98]

Priče u sumrak izazivaju veliki interes među djecom. Posebno među učenicima petih razreda koji se na ovaj način u opuštenoj atmosferi druže s vršnjacima uz njima primjerena, bliska i zanimljiva književna djela.

7.3. DEKICA ZA SNOVE

Udruga „Smiješak za sve“ već nekoliko godina organizira volontersku akciju pod nazivom Dekica za snove. Radi se o čitanju popularnih knjiga i slikovnica na 15 lokacija u Zagrebu i okolici, u javnim parkovima i dvorištima škola. Ove godine (2019.) Dekica je održana 24. svibnja, a u akciji čitanja sudjelovalo je preko 700 učenika osnovnih i srednjih škola te volonteri. Posljednje dvije godine djelatnici OŠ Ivana Meštrovića ostvaruju suradnju s Dječjim vrtićem Jarun te učenici škole čitaju slikovnice djeci iz vrtića. Manifestacija traje dva sunčana sata. Provodi se u prirodi, na dekicama, na oduševljenje svih okupljenih. Cilj ove aktivnosti je potaknuti djecu i mlade na čitanje i volontiranje. Djeca i mladi aktivno su se uključili u aktivnost te su drugima čitali naglas (u ovom primjeru učenici su čitali djeci iz vrtića), izvodili različite

[97] Isto., str. 39.
[98] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine., str. 16.

vježbe zagrijavanja tijela i glasa za pričanje priče, raspravljali o pročitanim slikovnicama i književnim djelima, volontiranju i svojoj motivaciji za sudjelovanjem.

Dekica za snove svima uključenima donosi višestruku dobit – u djece vrtićke dobi razvijaju se predčitalačke, socijalizacijske i govorne vještine, dok učenici razvijaju vještinu čitanja, grade pozitivnu sliku o sebi i upoznaju se s volontiranjem kao vrijednom i zabavnom aktivnošću.

Nacionalni, lokalni i školski projekti poticanja čitanja iznimno su vrijedni. U njima svatko može pronaći nešto za sebe i ako se krene s čitanjem od najranije dobi (kao što to promovira projekt „Čitaj mi!“) i ako se uključuje sve više djece i mladih, za nekoliko godina možemo se nadati i boljim rezultatima u čitanju i čitalačkoj pismenosti naših učenika.

8. ZAKLJUČAK

Čitanje i čitalačka pismenost predstavljaju temelj učenja i stjecanja vještina potrebnih za snalaženje u suvremenome društvu. Čitanjem razvijamo maštu, uživljavamo se u misli i osjećaje drugih, proširujemo vokabular, razvijamo jezično izražavanje (usmeno i pismeno), razvijamo kritičko mišljenje, logičko zaključivanje itd. Čitanje je potrebno razvijati i poticati od najranije dobi. Ako dijete ne stekne naviku čitanja, u odrasloj dobi najvjerojatnije i najčešće neće imati potrebu za čitanjem. Čitanje u dječjoj dobi stvara kulturu čitanja u odrasloj dobi. Čitanje i razgovor o pročitanome razvija kognitivne sposobnosti. Općenito možemo reći da čitanje donosi brojne prednosti i dobrobiti.

Unatoč svim tim spoznajama, svjedoci smo loših rezultata hrvatskih učenika na međunarodnim istraživanjima (PISA i PIRLS). Čitalačka pismenost jedno je od područja u kojem naši učenici ostvaruju ispodprosječne rezultate. Čitanje s razumijevanjem i logičko zaključivanje posebno se ističu kao slaba točka naših učenika. Pokazuju to i razultati državne mature koji su svake godine sve lošiji (uz sve niže i niže kriterije).

Stoga nije pogrešno pretpostaviti kako će oni koji čitaju biti spremniji učiti i razvijati se na raznim područjima njihova interesa, dok oni koji ne čitaju, neće. „Čitači“ će se uključivati u razne oblike neformalnoga obrazovanja i težiti cjeloživotnomu učenju. Vidljivo je to već i među

učenicima osnovne škole. Oni koji su uspješno svladali vještinu čitanja i postižu bolje obrazovne rezultate, češće se uključuju u izvnnastavne aktivnosti poput recitatorskih ili dramskih skupina, novinarske grupe ili debatnoga kluba.

Zbog tih učenika, ali i zbog onih koji postižu loše rezultate i ne uključuju se u neformalne oblike obrazovanja, potrebno je provoditi projekte i aktivnosti poticanja čitanja na svim razinama te mijenjati percepciju lektire u školama. Čitanjem odgajamo i obrazujemo generacije sposobne za uspješno funkcioniranje i participaciju u današnjem društvu – one koji će kritički promišljati i biti sposobni pronalaziti, tumačiti i vrednovati informacije. Važnost poticanja čitanja najbolje se ogleda u jednostavnoj viziji Nacionalne strategije: „Čitajmo da ne ostanemo bez riječi“.[99]

[99] Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine, str. 5.

LITERATURA

- About nonformal learning. // YouTube (2013.)
  URL: https://www.youtube.com/watch?v=Iq0c43fUab4 (19. 1. 2019.)

- Bettelheim, B.; Zelan, K. Čitanje i dijete. // Kako razvijati kulturu čitanja: zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999.

- Braš Roth, M., Markočić Dekanić, A., Markuš Sandrić, M. PISA 2015: prirodoslovne kompetencije za život. Zagreb: NCVVO, 2017.
  URL: https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2018/05/PISA-2015-kb.pdf (26. 5. 2019.)

- Cvrković, J., Novoselac, K. Čitalačka pismenost: kompetencija za život. // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova. / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 155. – 160.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (12. 2. 2019.)

- Čitaj Mi! URL: http://www.citajmi.info/kampanja/ (6. 7. 2019.)

- Čitamo mi, u obitelji svi. URL: https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/citamo-mi-u-obitelji-svi/ (6. 7. 2019.)

- Čudina-Obradović, M. Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja: priručnik. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.

- Čunović, K. Nacionalna kampanja "Čitaj mi!": primjer partnerstva i usklađenosti udruga. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 58, 1/2 (2015), str. 103. – 120.
  URL: https://hrcak.srce.hr/143620 (26. 5. 2019.)

- Gambiroža, V., Penić, B. (2018.) #SkillMe : *online* trening. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske, 2018. URL: http://portalzamlade.info/images/skillme.pdf (10. 11. 2018.)

- Grosman, M. Čitatelji i književnost u 21. stoljeću // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika: zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013. str. 76. – 89.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html (26. 5. 2019.)

- Hrvatska enciklopedija. URL: http://www.enciklopedija.hr/ (7. 2. 2019.)

- Hrvatski leksikon. URL: https://www.hrleksikon.info/ (2. 6. 2019.)

- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice: uloga školske knjižnice u učenju i poučavanju za sve. // IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice / Tove Pemmer Saetre; Glenys Willars. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

- Kolarić, A. Program poticanja čitanja: čitateljski klub // Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja: suradnja u informacijskom društvu / XIX. proljetna škola školskih knjižničara RH, Šibenik 2007. Zbornik radova: suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008. str. 146. – 148.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/19_Proljetna_skola_knjiznicara2007_web.pdf (13. 2. 2019.)

- Krušelj Vidas, I. Čitajmo im naglas // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9.–11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 149. – 154.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (13. 2. 2019.)

- Lasić Lazić, J., Laszlo, M. Učenje kao obrada informacija // Smjernice za rad školskog knjižničara. zbornik radova / XXI. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Dubrovnik, 21. – 24. ožujka 2012.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb:

Agencija za odgoj i obrazovanje, 2012. str. 17. – 22.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/24_proljetna_skola_knjiznicara2012_web.pdf (16. 2. 2019.)

- Lau, J. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

- Lukić, T. Čitanje i kritičko mišljenje // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja : zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 137. – 142.
URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (12. 2. 2019.)

- Nacionalni kviz za poticanje čitanja. // Knjižnice grada Zagreba.
URL: http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-odjel-za-djecu-i-mladez/projekti-6033/nacionalni-kviz-za-poticanje-citanja-1621/1621 (7. 7. 2019.)

- Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb. 2017. URL: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/a/NSPC%CC%8C.pdf (12. 2. 2019.)

- Nenadić-Bilan, D. Igra i čitanje u predškolskoj dobi. // Kako razvijati kulturu čitanja : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1999.

- Noć knjige. URL: http://nocknjige.hr/tekstx.php?k=50&id=16 (7. 7. 2019.)

- Nove boje znanja: strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije / [za nakladnika Vedran Mornar]. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2015.
URL: http://www.novebojeznanja.hr/UserDocsImages/datoteke/KB_web.pdf (26. 5. 2019.)

- Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019. //Narodne novine
  URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (30. 6. 2019.)

- PIRLS 2011: izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja. Zagreb: NCVVO, 2012. URL: https://mk0ncvvow8xj1dauw2r.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2015/12/PIRLS-2011.-%E2%80%93-Izvje%C5%A1%C4%87e-o-postignutim-rezultatima-iz-%C4%8Ditanja.pdf (29. 6. 2019.)

- PISA. URL: http://www.oecd.org/pisa/ (29. 6. 2019.)

- Pojmovnik. // Cjeloživotno učenje. URL: http://www.cjelozivotno-ucenje.hr/pojmovnik/ (7. 2. 2019.)

- Rezultati OECD-ova istraživanja PISA 2015. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. URL: https://www.ncvvo.hr/objava-rezultata-oecd-ova-medunarodnoga-istrazivanja-pisa-2015/ (29. 6. 2019.)

- Rodek, S. Novi mediji i nova kultura učenja. // Napredak 152, 1(2011), str. 9. – 28.

- Rončević Zubković, B. Samoregulacija čitanja // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika : zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013. str. 33. – 41.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html (12. 2. 2019.)

- Solar, M. Zašto čitati knjige? // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja : zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 11.– 20.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (15. 2. 2019.)

- Stančić, D. Kultura čitanja učenika viših razreda osnovne škole // Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja: suradnja u informacijskom društvu / XIX. proljetna škola školskih knjižničara RH, Šibenik 2007. Zbornik radova: suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2008. str. 58. – 66.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/19_Proljetna_skola_knjiznicara2007_web.pdf (12. 2 .2019.)

- Stančić, D. Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice: izazov školskome knjižničaru // Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum: zbornik radova / XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb, 7. – 10. travnja 2010.; [uredila i pripremila za tisak Biserka Šušnjić]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010. str. 9. – 20.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/22_Proljetna_skola_knjiznicara2010.pdf (12. 2. 2019.)

- Stričević, I. Rad na projektu u školskoj knjižnici: metoda aktivnog učenja // Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum: zbornik radova / XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb, 7. – 10. travnja 2010.; [uredila i pripremila za tisak Biserka Šušnjić]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2010. str. 101. – 108.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/22_Proljetna_skola_knjiznicara2010.pdf (16. 2. 2019.)

- Šakić, Lj. Što će mi čitanje: radionica o razvoju čitalačke kompetencije // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 77. – 82.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (12. 2. 2019.)

- Školski kurikul 2018./2019. // Osnovna škola Ivana Meštrovića. URL: http://os-imestrovica-zg.skole.hr/upload/os-imestrovica-zg/images/static3/1057/attachment/Skolski_kurikul_2018-2019.pdf (9. 7. 2019.)

- Špiranec, S.; Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008.

- Tomažin, T. Voliš li čitati? // Čitanje za školu i život: IV. simpozij učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika : zbornik radova / urednik Miroslav Mićanović. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013. str. 149. – 158.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/index.html (26. 5. 2019.)

- Tribina. Zašto (moram) čitati lektire? Usmeno priopćenje. / Portal srednja.hr (25. 2. 2019.)

- Zovko, M. Važnost čitanja // Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova / XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske, Osijek, 9. – 11. svibnja 2011.; [urednik Miroslav Mićanović]. – Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011. str. 27. – 32.
  URL: http://www.azoo.hr/images/izdanja/23_proljetna_skola_knjiznicara2011_web.pdf (16. 2. 2019.)